

Školitelský posudek bakalářské práce

Karolína Strnková:

PARALELNÍ SROVNÁNÍ FRAZÉMŮ OBSAHUJÍCÍCH NÁZVY ZEMÍ A NÁRODNOSTÍ A ZEMÍ V ČESKÉM, DÁNSKÉM A NĚMECKÉM JAZYCE

za pomoci užití jazykových korpora

(FF UK – Ústav germánských studií 2022)

Předložená bakalářská práce analyzuje frazémy obsahující názvy zemí a národností, a to v kontrastním srovnání jejich paralelního výskytu v češtině, dánštině a němčině. Takto ambiciózně zvolené téma je v práci dobře zpracováno a výsledek představuje pozoruhodnou dílčí studii, která přináší podnětné informace nejen o frazémech ze tří různých jazykových oblastí, ale zároveň i o rozmanitých přístupech k frazeologii v jednotlivých lingvistikách.

Cíl práce je jasně definován v Úvodu, diplomantka chce „poskytnout paralelní srovnání vybraných frazémů v dánském, německém a českém jazyce“ (s. 9). Relativně obecně stanovený cíl je v následujících kapitolách přesvědčivě a uspokojivě naplněn.

Teoretický rámec práce tvoří teorie frazeologie a idiomatiky, která je představená v rozsáhlé kapitole 1. Diplomantka přitom prezentuje přístupy k této problematice v jednotlivých analyzovaných jazycích, a poukazuje tak na výrazné rozdíly v terminologii a definování základních pojmů. V českém kontextu oprávněně vychází především z ikonických prací Františka Čermáka, který je nejvlivnějším českým teoretikem (nejen) v oblasti frazeologie a idiomatiky. V rámci dánské lingvistiky jsou zohledněny dva přístupy vycházející z badatelské činnosti dvou jazykovědců, přičemž rozdíly jsou znatelné jak v extenzi pole frazeologie, tak i ve snaze o její kategorizaci. Problematika německého pojetí idiomů a frazémů je pak demonstrována především v nejednotné terminologii, byť s velmi výrazně rozpracovaným obsahem u jednotlivých přístupů. Ze srovnání těchto tří systémů tak jasně vychází systém české frazeologie a idiomatiky jako ten teoreticky nejpropracovanější a terminologicky nejstálější, zatímco německá, a především dánská frazeologie disponuje různými přístupy a vnitřní nejednotností. Diplomantka také nabízí v každé podkapitole o jednotlivých „národních“ přístupech k frazeologii přehled slovníků a jiných odborných publikací, tedy výstupy z oblasti frazeografie. Především podkapitoly 1.1.1 - 1.1.3, ve kterých jsou představeny právě jednotlivá pojetí ve třech jazycích jsou velmi informativní a svědčí o diplomantčině výborné schopnosti pracovat s odbornou cizojazyčnou literaturou. Kratřoučká podkapitola 1.1.4 Shrnutí a finální definice frazému pak zjednodušeně srovnává jednotlivé přístupy a volí Čermákovu pojetí jako výchozí. Vzhledem k relativně rozsáhlým předchozím částem o jednotlivých lingvistikách by určité přehlednější (klidně tabulkové) znázornění terminologie a extenze pojmu nebylo na škodu, neboť právě srovnání takto výrazné různorodosti v jednotlivých přístupech představuje zajímavý dílčí výstup předložené práce.

Vedle představení teoretického pojetí frazeologie v daných třech jazycích je kapitola 1 doplněna ještě o dvě okrajové podkapitoly 1.2 Frazémy v interpersonální komunikaci a 1.3 Přeložitelnost frazémů, v nichž diplomantka poukazuje na úskalí pochopení frazému především v cizojazyčné konverzaci, čímž se dostává spíše na pole pragmatiky.

Kapitolu 2 pak můžeme označit jako praktickou část, v níž se diplomantka blíže zabývá 30 vybranými frazémy. Vychází přitom z původní dánské verze, ke které významově dohledává ekvivalent v češtině a němčině. V úvodu praktické části diplomantka zmiňuje, že původně shromáždila 60 odpovídajících frazémů, pro analýzu jich pak vybrala 30. V této souvislosti bych proto měla doplňující otázku k obhajobě:

- Podle jakého klíče jste zvolila právě daných 30 příkladů? Až v Závěru práce se dočteme, že byly analyzovány jen ilustrační případy, které se snaží co nejlépe zachytit rozmanitost frazeologické zásoby jazyka (s. 57). Mohla byste blíže popsat proces výběru zvolených příkladů? Jakou roli přitom hrál faktor četnosti výskytu? A případně - dosahujeme stejných výsledků týkajících se zastoupení ekvivalentních skupin A-F při zohlednění všech 60 shromážděných příkladů?

Před samotnou analýzou příkladů diplomantka popisuje v podkapitole 2.1 postup jejich vyhledání. Práce vychází z dánštiny jako zdrojového jazyka a pro získání podkladů se diplomantka uchýlila k dánskému idiomatickému a výkladovému slovníku doplněného o rešerše v dánském, německém a českém korpusu. Jelikož proces vyhledávání není v práci podrobněji popsán, měla bych na diplomantku následující otázku k obhajobě:

- Mohla byste podrobněji popsat proces vyhledávání v korpusech? Pracovala jste se třemi základními korpusy (KorpusDK, DeReKo, ČNK), byly všechny založeny na stejném principu vyhledávání? Pozorovala jste nějaké zásadní rozdíly mezi danými korpusy? Který je podle Vás nejvstřícnější pro běžné užívání?

Pro kategorizaci jednotlivých frazémů si diplomantka zvolila rozdělení podle typu ekvivalence, které představuje v podkapitole 2.2. Vycházejíc ze sekundární literatury zde definuje šest typů ekvivalence, které pokrývají pole od absolutní korespondence (typ A) až po absenci frazému v jazyce (typ F). Jádrem analytické části práce je pak podkapitola 2.3, v níž jsou kontrastivně srovnávány vybrané dánské frazémy s jejich českými a německými ekvivalenty. Diplomantka postupuje abecedně a po úvodní přehledné tabulkové konfrontaci frazému a jeho odpovídající verze ve zbylých dvou jazycích popisuje jeho sémantický význam a přiřazuje ho k typu ekvivalence. Analýza je provedena velmi pečlivě, rozbor příkladu následuje stále stejnou strukturu a je pro čtenáře přehledný. Zajímavé jsou z mého pohledu příklady, kdy se v druhém, resp. třetím jazyce národnostní frazém vůbec neobjevuje, či je nahrazen jinou národností. V této situaci diplomantka přesvědčivě argumentuje pro zvolené frazémy, případně pro jejich absenci a poukazuje i na podobné, většinou však jinak citově zabarvené varianty (viz. např. výklad frazému „at have tyrketto“ na s. 43).

Dohledávání významové obdoby v cizích jazycích může narážet na určitou subjektivitu, jak to diplomantka nastiňuje už v podkapitole o problematice překladu frazémů. V předložených příkladech si nejsem zcela jistá, zda např. frazém „en fransk visit“ s významem krátké návštěvy (s. 50) opravdu odpovídá českému spojení „zmizet po anglicku“, což mi evokuje spíše nenápadný odchod klidně i po delším pobytu. Podobně výraz „kold tyrker“ odkazuje spíše k samotnému bolestnému fyzickému stavu při odvykací kůře, zatímco české (či obdobné německé) „pověsit něco na hřebík“ (s. 53) k procesu (často předčasněho) ukončení jakékoliv činnosti. Tyto případné drobné rozpory v sémantice přiřazených frazémů by neměly závěrečné výsledky výrazněji ovlivnit. Také by se dalo namítnout, že některé příklady jako

„americký fotbal“ nebo „španělská chřipka“ jsou pouze ustálenými odbornými termíny a s frazeologií nemají tolik společného, z teoretické části však jasně vyplývá, že frazeologie a idiomatika v širším pojetí počítá i s těmito případy.

V Závěru bakalářské práce je potvrzena hypotéza o problematice nepřenositelnosti frazémů napříč jazyky z hlediska doslovných překladů, přičemž se v případě přímo přeložitelných frazémů spíše jednalo o výrazivo s nízkou mírou idiomatičnosti. Je začleněn i graf, který znázorňuje získaná data ve vztahu k zastoupení jednotlivých národů, resp. historických kontextů („historie a Bible“, s. 58). Podobný graf by bylo záhodné použít i pro závěrečnou prezentaci ekvivalencí v trojím měřítku, tedy jednotlivých typů A-F v kombinaci dánsko-českých, dánsko-německých a česko-německých frazémů. K práci je sice přiložena ekvivalenční tabulka, ve které je barevně znázorněn stejný typ ekvivalence, zajímavé by ale bylo sestavit např. procentuální přehled zastoupení jednotlivých typů ekvivalencí a srovnat tyto napříč jazyky. Záhodno by bylo podobný výstup v Závěru i výrazněji verbálně reflektovat.

Za nejvýznamnější klad bývají u lingvistických bakalářských / diplomových prací podobného typu považovány výsledky praktické analýzy, což platí i pro předloženou práci. Zároveň bych však na tomto místě chtěla vyzdvihnout celou kapitolu 1, ve které je systematicky představeno pojetí frazeologie v jednotlivých analyzovaných jazycích. Předložená bakalářská práce v tomto ohledu představuje cennou pomůckou pro budoucí diplomanty zabývajícími se korpusovou lingvistikou.

Jazyková stránka práce je výborná, drobné gramatické chyby se objevují jen velmi sporadicky (např. na s. 40: „Tento typ označuje situaci, kdy v jazyce, do něž má být frazém přeložen, neexistuje žádný odpovídající ekvivalent ve frazeologické podobě, musí být proto opsán slovně a jeho účinku *dosáhnout* jinými vyjadřovacími stylistickými prostředky“, kurzíva RS, hodilo by se spíše „dosáhnuto“ anebo „jeho účinku se musí dosáhnout“), i překlepů (např. s. 50 „odejit“ nebo „Odpovídá značně stereotypizovanému *pohled* na německý národ [...]“, s. 54, kurzíva RS) či chybějících slov je minimálně (např. s. 49 „Přítomnost atributu španělský je všech případech“, má být „ve všech případech“?). I stylistická stránka je bez větších problémů, diplomantčin styl je vědecký, myšlenky jsou jasně a věcně formulované bez sklonu k subjektivitě, k opakování slov dochází jen výjimečně (např. slůvko „společně“ v jeho odpovídajících formách ke konci posledního odstavce na s. 59). Diplomantka také velmi dobře pracuje se sekundárními prameny a odkazuje konsekventně a přehledně.

Závěrečné shrnutí školitelského posudku: Předložená bakalářská práce je výsledkem zajímavého a samostatného výzkumu, svědčí o prostudování relevantní teoretické literatury a jejím aplikování v praxi. Práce odpovídá požadavkům kladeným na bakalářskou práci a s ohledem na výše řečené ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím klasifikačním stupněm **velmi dobře**.

V Praze, dne 25. 8. 2022

Mgr. Radka Stahr, Ph.D.
odd. skandinavistiky ÚGS FF UK